

Jasiuk, Jerzy

Działalność Muzeum Techniki w Warszawie w 1975 roku

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 21/4, 818-820

1976

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dyczne Akademików Polskich we Wrocławiu, Koło Medyków Polskich, Towarzystwo Naukowe Byłych Studentów Polskich, Koło Agronomiczne — „Gleba”. Trzecia grupa ma charakter samopomocowy i kulturalno-rozrywkowy. Na ich czele można postawić „Bractwo” i Kółko Towarzystwie Akademików Wrocławia Narodowości Polskiej. Przytoczony tu zestaw nie jest pełny, ogranicza się jedynie do organizacji najbardziej aktywnych i znanych. Spośród nich typowo medycznych było niewiele, ale studenci Wydziału Lekarskiego wchodzili również do pozostałych zrzeszeń i często tworzyli w nich element najbardziej rzutki i czynny. Szczególnie trwale w życiu organizacyjnym studentów medycyny we Wrocławiu zapisał się: T. Matecki, F. Chłapowski, J. Rostek. Wrocławscy studenci medycyny wykraczali poza wąski krąg wiedzy fachowej, wykazując też zainteresowania humanistyczne, które wykorzystywali w swej działalności społecznej.

Re.

DZIAŁALNOŚĆ MUZEUM TECHNIKI W WARSZAWIE W 1975 ROKU

Rok 1975 był dla Muzeum Techniki jubileuszowym. Przed stu laty bowiem utworzono w Warszawie pierwszą placówkę muzealnictwa technicznego — Muzeum Przemysłu i Rolnictwa. Jak wiadomo, zapisało się ono trwale w dziejach polskiej kultury, a zwłaszcza nauki i oświaty. Uległo jednak całkowitemu zniszczeniu w czasie ostatniej wojny. Muzeum Techniki jest od momentu swego powstania w 1955 r. spadkobiercą tradycji tej zasłużonej placówki i kontynuatorem jej działalności. W roku 1975 Muzeum Techniki obchodziło więc również dwudziestolecie istnienia.

Jubileuszowy rok był okresem intensywnej działalności Muzeum na wielu odcinkach, m.in. w zakresie gromadzenia zbiorów, ochrony zabytków techniki, organizowania wystaw i pokazów oraz popularyzacji historii i współczesnych osiągnięć postępu technicznego.

Zbiory Muzeum Techniki znacznie się wzbogaciły. Wśród nabytków było wiele obiektów o dużej wartości dokumentalnej dla historii techniki, jak np. maszyna do pisania niemieckiej firmy Picht z początku XX wieku, dostosowana do użytkowania przez niewidomych, czy precyzyjny teodolit produkcji angielskiej firmy Cary z drugiej połowy XIX wieku.

Trzeba zwrócić uwagę, że gromadzenie zbiorów odbywało się w sposób planowy, skoncentrowany w znacznym stopniu na uzupełnianiu istniejących już lub kształtujących się kolekcji, m.in. kolekcji aparatów fotograficznych, instrumentów geodezyjnych, motocykli produkcji polskiej, odbiorników radiofonicznych, urządzeń telekomunikacyjnych. Prowadzone intensywnie wzbogacanie tej ostatniej kolekcji wiązało się z przygotowaniem do wystawy poświęconej rozwojowi łączności telefonicznej, zorganizowanej w 1976 r. w stulecie wynalezienia telefonu. Przygotowania do wystaw mają zresztą w każdym przypadku istotne znaczenie dla gromadzenia zbiorów.

Z gromadzeniem wiązało się ściśle opracowywanie zbiorów. To systematycznie wykonywane zadanie, stanowiące jeden z głównych odcinków działalności naukowej Muzeum, pozostaje w zasadzie niedostrzegalne aż do momentu, gdy opracowanie obejmie większą grupę eksponatów, powiązanych ze sobą chronologicznie lub branżowo, co umożliwi przygotowanie katalogu takiej kolekcji. W 1975 r. przygotowany został katalog motocykli produkcji polskiej z okresu międzywojennego oraz katalog odbiorników radiofonicznych również

produkcji polskiej. Podstawą dla tych katalogów było opracowanie zbiorów trwające oczywiście nie tylko jeden rok.

Merytoryczne przygotowanie wystaw i pokazów, drugi ważny odcinek działalności naukowej Muzeum, również nie zamyka się na ogół w okresach krótszych niż rok, wyprzedzając otwarcie ekspozycji nawet o kilkanaście lub ponad dwadzieścia miesięcy. Np. opracowanie programu wystawy *Międzynarodowa współpraca w badaniach Kosmosu*, uroczyste otwarcie 14 lipca 1975 roku, rozpoczęło się w początkach roku poprzedniego, a w r. 1975 trwały przygotowania merytoryczne wystaw i pokazów planowanych do zaprezentowania w latach 1976 i 1977.

Podobne przygotowania wiązały się z przebudową stałych działów ekspozycji Muzeum. Działów tych, poświęconych wybranym, najważniejszym dziedzinom techniki jest 15 i co pewien okres, przeciętnie co 5 lat, następuje generalna zmiana ich ekspozycji. W 1975 r. zmiana taka objęła działy: „Komunikacja” i „Hutnictwo”, zorganizowano ponadto nowy dział „Materiały Budowlane”, a przygotowywano przewidzianą do przeprowadzenia w następnych latach przebudowę działów: „Rolnictwo i Przemysł Spożywczy”, „Energetyka” oraz „Astronautyka”.

Z prac naukowych nie związanych bezpośrednio z wystawiennictwem trzeba wymienić przygotowanie do druku dwu obszernych publikacji dotyczących najnowszej historii stowarzyszeń technicznych w Polsce: *Działalność Naczelnej Organizacji Technicznej w latach 1945—1974* oraz *Działalność stowarzyszeń naukowo-technicznych w latach 1945—1974*. Tematyka ta znajduje się w zakresie prac Muzeum Techniki od kilku lat. Warto tu dodać, że gromadzony jest równoległe zbiór dokumentów i pamiątek ilustrujących działalność polskich stowarzyszeń technicznych.

Z zasygnalizowaną wyżej tematyką wiąże się kompletowanie kartoteki biografii zasłużonych inżynierów polskich ze wszystkich dziedzin techniki. Praca ta rozpoczęta u schyłku 1974 r. trwać musi oczywiście wiele lat, a i później, po zgromadzeniu podstawowego zbioru życiorysów, kartoteka będzie nadal uzupełniana. Dla zilustrowania metod stosowanych w tej długofalowej pracy trzeba wspomnieć, że przygotowany został specjalny kwestionariusz do zestawiania danych biograficznych, dostosowany do wymagań wynikających z przewidywanego wprowadzenia tych danych do pamięci elektronicznej maszyny cyfrowej. To bodaj pierwsze zastosowanie elektronicznej techniki obliczeniowej w dokumentacyjnych pracach muzealnych będzie ważnym doświadczeniem, z którego skorzystają w perspektywie inne muzea polskie. Na tym przykładzie widać rysującą się coraz wyraźniej rolę Muzeum Techniki jako ośrodka metodycznego.

Zabezpieczanie w zbiorach Muzeum zabytków techniki jest jedną z form stosowanych w akcji ich ochrony. Nie wszystkie jednak zabytki, choćby z uwagi na rozmiary, mogą być w ten sposób chronione. Dlatego Muzeum sprawuje bezpośrednio bądź inspiruje opiekę nad zabytkowymi obiektami technicznymi tego rodzaju, jak np. budowle i zakłady przemysłowe, wyrobiska górnicze, konstrukcje inżynierskie. Pod bezpośrednią opieką Muzeum Techniki znajdują się np. relikty starożytnych dymarek — ziemnych pieców hutniczych w Nowej Słupi, kuźnia wodna z wyposażeniem charakterystycznym dla XVIII-wiecznej techniki metalurgicznej w Starej Kuźnicy, huta żelaza z końca XIX w. w Chlewiśkach. W 1975 r. były tam prowadzone liczne prace konserwatorskie, największy zakres miały one w kuźni wodnej w Oliwie, gdzie wykonano rekonstrukcję części budynku.

Niezależnie od ekspozycji stalej organizowane były w Muzeum Techniki wystawy poświęcone tematom z historii nauki i techniki oraz z zakresu ich współczesnych osiągnięć. Otwarto łącznie 12 nowych wystaw. Jedną z największych stanowiła wspomniana już wystawa *Międzynarodowa współpraca w bada-*

niach Kosmosu, zorganizowana z okazji wspólnego lotu i połączenia na orbicie okołoziemskiej statków kosmicznych *Sojuz* i *Apollo*. Duże zainteresowanie wywołała też wystawa *Kazimierz Prószyński — polski pionier kinematografii* poświęcona życiu i dorobkowi tego wybitnego wynalazcy w dziedzinie techniki filmowej. Okazją dla przygotowania tej wystawy było przypadające w 1975 r. stulecie urodzin Prószyńskiego oraz trzydziestolecie jego śmierci. Dużą i zrozumiałą popularność wśród zwiedzających zyskała wystawa lamp naftowych, których zgromadzono ponad 150, przede wszystkim ze zbiorów muzeów w Krośnie, Sanoku i Gorlicach. Była to największa z organizowanych dotychczas wystaw krajowych poświęconych tej tematyce. Na wymienienie zasługuje również ekspozycja *Postęp w geodezji w latach 1875—1975*, która ilustrowała zmiany zachodzące w metodach pracy i stosowanych instrumentach w ciągu minionego stulecia. Koncepcja tej wystawy, polegająca na zestawieniu dawnych metod i instrumentów z nowymi, np. XIX-wiecznych teodolitów z współczesnymi nam instrumentami pomiarowymi o działaniu opartym na technice laserowej, dawała bardzo wyrazisty obraz postępu technicznego. Z grupy wystaw poświęconych technice dnia dzisiejszego szczególnym zainteresowaniem cieszył się pokaz radiodbiorników, telewizorów i magnetofonów produkcji polskiej. Pokaz miał na celu zaprezentowanie poziomu technicznego tych wyrobów. Ten charakter pokazu akcentowało włączenie do ekspozycji niektórych prototypów kierowanych dopiero do produkcji.

Wszystkim prawie dziedzinom działalności Muzeum Techniki towarzyszyła prowadzona równolegle popularyzacja historii i współczesnych osiągnięć techniki. W pracy oświatowej korzystano z różnych form: m.in. prowadzenia pokazów i demonstracji, projekcji filmów, seansów w planetarium (w Muzeum znajduje się jedno z nielicznych w kraju i jedyne w Warszawie planetarium), odczytów i prelekcji. Pewną orientację co do sposobu przyjmowania tych form dawały ankiety kolportowane wśród zwiedzających. Zawierały one również pytania dotyczące treści ekspozycji i ich wyrazu plastycznego. Wyniki ankiet były uwzględniane zarówno w pracy oświatowej, jak i całej działalności Muzeum.

Dla scharakteryzowania działalności placówki w 1975 r. trzeba jeszcze dodać, że nastąpiło dalsze ożywienie i rozwinięcie kontaktów z innymi placówkami muzealnymi w kraju oraz państwową służbą konserwatorską, która korzystała w wielu przypadkach z fachowych opinii Muzeum Techniki. Rozwijała się również współpraca z muzeami zagranicznymi w zakresie wymiany publikacji i wystaw, wzajemnego organizowania stażów szkoleniowych dla pracowników oraz współdziałania w międzynarodowych organizacjach.

Jerzy Jasiuk

Z ZAGRANICY

I MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM HISTORII NAUKI ARABSKIEJ

Symposium odbyło się w dniach 5—12 kwietnia 1976 r. w Aleppo pod patronatem prezydenta Syryjskiej Republiki Arabskiej i przewodniczącego Arabskiej Partii Socjalistycznej Baas — Hafiza Assada. Przewodniczącym i głównym organizatorem Symposium był rektor uniwersytetu w Aleppo — prof. Ahmed Youssef Al-Hassan. W Symposium wzięło udział ok. 70 uczonych z 17 krajów.